

Okumanın Bedensel Hermenötüğü: Bir Giriş

Abdullah Başaran*

Öz

Okuma tecrübesinin okurun zihni ve metnin anlamı arasında gerçekleştiğini düşünmek okuma eylemine dair naif tutumumuzun bir sonucudur. Buna göre zihin, metnin anlamını kavrar ya da anlayamaz ve kaçıır. Okuma ve okuduğunu anlamının bu olağan tavır içerisinde değerlendirilmesi, okuma eyleminin iki önemli unsurunu gözden kaçıır: metni algılayan, gören, metne temas eden beden ve temas edilebilir haliyle metnin maddeselliği. Okuma tecrübesi bu ikisi arasında geçer ve beden ile metin, oluşturdukları kompozisyonda anlamın ortaya çıktığı bir forum inşa eder. Peki metinle kurulagelen bu “bedensel ilişki” benim metni anlamamda ne gibi bir rol oynar? Bu makalede, bu zor ve çetrefilli soruya topyekûn bir cevap vermeye yeltenmektense okuma pratiğinde beden sorusu bir problematik haline getirilecek ve mevzubahis soru ilintili başka meselelerle birlikte ortaya konacaktır. Metinle bedensel ilişki sorusuna bir giriş mahiyetinde kaleme alınan bu deneme, henüz yeni bir girişim olan “bedensel hermenötik” (carnal hermeneutics) alanına dahil olmaktadır.

Anahtar Kelimeler: okuma eylemi, beden, bedensel hermenötik, temas, anlam ve algı

* Stony Brook Üniversitesi, Felsefe Bölümü, Doktora Öğrencisi.

abdullah.basaran@stonybrook.edu

Makalenin gönderim tarihi: 29.04.2018. Makalenin kabul tarihi: 06.07.2018.

The Carnal Hermeneutics of Reading: An Introduction

Abstract

It is very common to think that the experience of reading takes place between the reader's mind and the meaning of the text. In this regard, reading a text most generally means that the mind captures or misses the meaning hidden in the text. In this way of explaining the experience of reading and understanding, it seems that two things are taken for granted: the body that perceives, sees, touches the text; and the materiality of text, i.e., the medium on which one is reading, the paper or the screen, the fonts used, spacings, lines, etc. However, the experience of reading happens between these two. The body that reads and the text that is read position together, and they compose a forum for meaning. The aim of this paper is to offer a phenomenological and hermeneutical analyses of this so-called compositional engagement to provide a meticulous description and interpretation on how we read and understand a text. This project, I claim, is to fall under a new endeavor, namely "carnal hermeneutics."

Key Words: the act of reading, body, carnal hermeneutics, touch, meaning and sense

Okumak, dile ait bir geleneğin içerisinde gelen okurun yine dile ait bir geleneğin devamlılığı olarak okurun önünde duran metinle karşılaşması (encounter); okuduğunu anlamak, okurun metinle paylaştığı dilsel olarak kurulu bir anlaşılabilirliğin (linguistically constituted intelligibility) açığa çıkması, bu karşılaşmanın bir içerik, bir mana kazanmasıdır. Fakat şu bir gerçektir ki, biz ne kadar süslü kelimelerle okuma eylemini betimlemeye çalışırsak çalışalım, okumanın ve okuduğunu anlamının gizemini ifşa edemeyiz. Neden okuruz ki? Hangi amaçla değil; insan, metin adını verdiği, bazen iki kapak arasında duran, çıktısı alınmış, pamuk kağıda basılmış yapılmış, zamanında tabletlerde şimdiye dijital tabletlerde yer alan bu yazılı "şeyleri" neden okur? Okumanın gizemine bu sorunun yanıtında ulaşıyoruz belki de, çoğu "neden" sorusunda olduğu gibi. Fakat dikkat ederiz ki çoğu "neden" sorusunda olduğu gibi bu soru da girift ve rahatsız edicidir. Bu makalede, neden okuduğumuz so-

rusuna cevap verilmeyecek, hele ki okur muhtemel bir cevabın derinliklerine de davet edilmeyecek. Aksine buradaki esas amacımız, neden okuduğumuz sorusunun yüzeylerinde dolaşmak, okumanın “elle tutulur, gözle görülür” tarafına temas etmek olacak. Yine de, okumanın somut boyutuna geçmeden önce, itirazımızı yönelttiğimiz anlayışa, yani okuma eylemine yönelik olağan (mundane) tavra değinmekte fayda var.

Okuma, günlük hayatta sıklıkla tecrübe ettiğimiz bir eylem olabilir: Dün aldığımız bir kitabı, yarın derse yetişmesi gereken bir makaleyi, sokakta dağıtılan bir broşürü, trende yanımızda oturan kişinin gazetesinin başlıklarını, arkadaşımızın verdiği düğün davetiyesini, telefona gelen bildirimini, alışveriş yaparken ürünlerin içeriklerini, televizyon izlerken alttan geçen son dakika haberini, doktorun verdiği reçeteyi, gelmeyen otobüsün saat çizelgesini okuruz gün içerisinde. Daha da artırılabilir bu örneklerin tamamı farklı okuma tecrübelerini yansıtsa da, dünya üzerinde sürekli kendimizi bir şekilde, bir şeyler okurken buluruz. İçimizden okuruz, sesli okuruz, tekrar okuruz, yanlış okuruz, dikkat etmeden okuruz, hızlı okuruz, ağır okuruz, yabancı dilden çevirerek okuruz, not alarak ya da altını çizerek okuruz, kekeleye kekeleye okuruz, Braille ile dokunarak okuruz, öğretmenin okuduğu metni dinleyerek okuruz. Elbette bu örnekler de birbirinden bütünüyle farklı okuma biçimleridir. Sürekli okuduğumuz gibi, türlü türlü de okuruz. Şüphesiz başka parametreler de vardır okuma eyleminde: Aynı metni basılı kitap olarak okuduğumuz gibi, dijital ortamlarda e-kitap ya da PDF gibi formatlarda okuyabilir, sesli versiyonunu dinleyebiliriz. Okuduğumuz gereçler de çeşitlidir ve dahası bu gereçlerin de sayısız farklı formu ve formatı vardır. Peki ya okuduğumuz ortam ve içinde bulunduğumuz hal? Geceleyin masa başında tek başına, kalabalıkta, kütüphanede, sınıfta öğrencilere doğru, yanında sevgiline kısık sesle, kedilerin ayaklarına dolandığı bir kafede, kötü bir kokunun geldiği bir ortamda, Boğaz’a bakan bir pencere önünde aynı mı okuruz? Ya da sabah kahveyle güne başladığımızda, evden kavgayla çıktığımızda, yağmurda ıslanmışken, sınavı geçmek için, birinin gözüne girmek için, sorularının cevabını bulmak için, sebep bulmaksızın, ağladıktan hemen sonra, baş ağrısından duramazken, cebimizde eve dönecek para kalmamış-

ken, âşıkken, korkuyorken, endişeliyken, meraklıyken, ilgisizken, yaşadığımız okuma tecrübesi aynı mıdır?

Okuma pratikleri bunca farklılıkla hayatımızın içindeyken okumaya yönelik olağan yaklaşım, bu çeşitliliği görmezden gelerek okuma eylemini bir bütün olarak en yalın, en duru, en doğal haliyle ele alır. Bir okuryazar; nasıl, nerede, hangi halde ya da hangi gereç aracılığıyla okuduğuna odaklanmaksızın eline geçen metni okur. Okura okunması için “verili” bir nesne olan metnin “gerçekliği” de okur tarafından çoktan kabul edilmiştir (Husserl, 2014, s. 48-50, 52). Bir diğer ifadeyle, metni nasıl algıladığımızı ve hangi şartlarda bulunduğumuza bakmaksızın, mevcut bir metnin tek bir okuma şekli varmış da onu gerçekleştiriyormuş gibi okuruz:

Karanlık sözler yazıyorum hayatım hakkında.

Felsefi bir makale okurken bir anda karşımıza çıkıveren İsmet Özel (2007) dizesi, “Kanla Kirlenmiş Evrak” şiirindedir (s. 159). Bu satırın her muhatabı kendisine özgü (sui generis) bir okuma pratiğiyle okumuş olmalıdır. Fakat okuma eylemi, tekil olarak okuru kendi okuma biçimine hapseder ve okur başkalarının da aynı metni, aynı şekilde algıladığını ve nihayetinde aynı biçimde okuduğunu farz eder. Çünkü bir metni okurken, okuma eylemini değil; okuduğumuz şeyin anlamını ya da esinlediği başka şeyleri düşünürüz.

Okumaktan anlamaya doğru yapılan bu çabuk (immediate) geçiş, okuma biçimlerinin tüm farklılığına rağmen metnin aynı şekilde kavranabileceği, aynı anlama ulaşılabilirliği düşüncesine götürür bizi. Bu doğal tutumda okuma eylemi, genel bir okuyucuyu varsayar ve hitabı ayrı ayrı her bir okura değil; tek bir okura, hatta tek bir zihnedir. Buna göre okuyan zihin, zaten geçerli ve güvenilir olarak kabul ettiği metnin “verili” anlamını kapmış ve “kavramış” gibidir. Yineleyecek olursak: Okurda, genel itibarıyla okuma tecrübesine yönelik böylesine bir tavrın olması, okurun eyleme değil; eylemin içeriğine yönelmesinden ve bu yöneliminde okuma fiili gerçekleştiği sırada diğer verili şeylerin el altında farz edilmesinden kaynaklanır. Fakat metnin ne demek istediğinin yanı sıra, bir yandan; metnin dilselliği ve gramatik yapısı, tarihselliği, hangi aracıyla kitlesine ulaştığı,

sayfa kalitesi, ekran ışığı, fontların okunurluğu, diğer bir yandansa; okuyucunun geleneği ve tarihselliği, okuyucunun mekansal konumlanmışlığı, bedeninin çevreye oryantasyonu, duyguların okura tahakkümü, okurun kalemlle not alma, altını çizme, çift sayfadan tek sayfa görünümüne alma gibi metne fiziksel müdahaleleri de okuma sırasında verili diğer şeylerdir ve okuma eyleminde hepsi etkindir. Yukarıda açıklamaya çalıştığımız okumaya yönelik olağan ya da naif (naïve) bir tavır, okuma tecrübesini anlamamızda bize yardımcı olmayacaktır. Zira okuma eyleminde “doğal” ve normal görülerek dikkate alınmayan her bir muayyen saik, bu her günlük tecrübenin farklı boyutlarına delalet eder. Hayatımızın orta yerinde yer alan okuma deneyiminin farklı boyutlarına nüfuz edebilmek için fenomenolojik yöntemi kullanarak okuma eylemine dair görüngüsel ve yorumsamacı bir yaklaşım getirmemiz gerekir.

Öncelikle belirtmemiz gerekir ki okuma tecrübesinin analizini yapmak için fenomenolojik bir tutumu sahiplenen kişi ya da okur, okumaya dair olağan tutumunu, naif tavrını bir köşeye bırakmaz. Her günlük gerçekliğinden, yani metni alıp okuyarak metnin anlamını “kavrama” arzusundan bütünüyle feragat edip kavramsal ve düşünsel zaviyesine çekilmez (Natanson, 1973, s. 42). Aksine bu her günlük, okurun edindiği tecrübeyi fenomenolojik ve hermenötik bir çabayla idrak etmesinin imkanını veren kurucu yapıdır. Fakat burada gerçekleşen, okurun —ve daha doğrusu, şahsen bu makalenin yazarının— olağan bakış açısını fenomenolojik-hermenötik bir yaklaşımla yeniden yapılandırmak, alışlagelmiş nesnel pozisyonları, metnin nasıl anlaşılması gerektiğine dair önyargıları paranteze alarak (bracketing) kendi okuma pratiğini gönüllü bir şekilde istifhama konu etmesidir (Husserl, 2014, s. 52-56).¹ Kısacası, buradaki çabamız, okuma eylemine dair bir hakikat göstergesi değil bir okurun ilgisi dahilindeki bir fenomeni enine boyuna tahkik etmesi girişiminden ibarettir.

İlk olarak Edmund Husserl’in formüle ettiği şekliyle mevzubahis epoché yöntemi, günlük akış içerisinde verili olanı gerçek olarak

¹ İstifham mefhumuna dair detaylı bir analizim için şuraya bakılabilir: Başaran, A. Edebiyat ve İstifham. *Cogito* 89, 235-263; bilhassa 252-256. sayfalar arası.

kabul edip hayatına devam eden kişinin bu gerçekliğin genelgeçerliğinden şüphe etmesiyle başlar ve kişinin kendisine sunulan her şeyin gerçekliğini askıya alarak üzerinde tefekkür ettiği fenomenin bilinçteki tezahürlerini açıklığa kavuşturmaya çalışmasıyla devam eder. Böylelikle kişi, yaşanan tecrübeyle (lived experience) alakalı öncelikli kabul gören inançlarından bir nebze sıyrılarak bu deneyimi ne ise o olarak ortaya koymuş, deneyimin farklı boyutlarını bilincine aksettirmiş olur (s. 90-92). Buradaki tek dikkate değer değişiklik, kişinin artık dünyayı doğal tavrın öncüllerine dayanarak ele almasıdır; ne kendisinde ne de gerçek dünyada kökten, temelli bir değişim söz konusudur. Uygulanan bu yöntemle, yaşanan tecrübelerde apaçıkmiş gibi kabul edilen kanaatler sadece bilincin özdüşünümsel bir analizine tabidir ve bu analizle gerçekliği paranteze alınan gerçek dünya (nın getirileri), tabiri caizse, bir şekilde muhafaza edilir ve yeniden yapılandırılmış haliyle bir kez daha elde edilmiş olur (Natan-son, 1973, s. 58-59).

Okuma eylemine uyguladığımız böyle bir analizde de bir nesne olarak metnin (dünyanın) gerçekliğinden tamamen bir kopma, olağan okuma tecrübesini bütünüyle bir terk ediş söz konusu değildir. Burada okuma eylemi kendisini özdüşünümsel bir analize bırakır ve gösterilen ihtimam metnin gerçekliğinden metnin mahiyeti ve özüne (essence) çevrilir.

Aşkларım, inançларım işgal altındadır
tabutumun üstünde zar atıyorlar
cebimdeki adreslerden umut kalmamıştır
toprağa sokulduğum zaman çapa vuran adamlar
denize yaklaşınca kumlar ve çakıltaşları
geçmiş günlerimi aşağılamaktadır. (Özel, 2007, s. 159)

Gördük ki, okumaya yönelik olağan tutumda okuma eylemi “sanki” (as if) okurun zihni ile metnin anlamı arasında geçmektedir. Buna göre, yukarıdaki dizeleri okumak, şairin kastını kavrayabilmek ya da şiire gizlenmiş olan muhtemel anlamları kaçırmaya tekabül eder. “Yazarın niyetini anlayabileceğine dair bir inançla, okuyan zihnin metnin anlam dünyasına nüfuzu” olarak özetleyebileceğimiz bu gerçekliği paranteze alarak mevzubahis doğal tavidan uzaklaş-

tığımızda okuma tecrübesinin farklı boyutları açığa çıkmaya başlar. Artık metnin metin olarak, okurunsu okur olarak düşünüldüğü, sınırsız bir imkanlar ve ihtimaller dünyasındayızdır: Bir yandan, şiirin yazılı olduğu kağıt ya da ekran görüntüsü, metin gövdesinin etrafındaki boşluklar, yazı tipinin okunurluğu okuma eyleminin özünü kavramak için yaptığımız analize dahil olurken, öte yandan, okurun metinle bedensel teması, gözün sayfa boşlukları ve satır aralarında metni seçen bakışı, elin metni kavrayışı, okurun şiiri okuduğu ortam, saat, hava, koku gibi etkenler de bu fenomenolojik ve hermenötik çabamızda vuzuha kavuşturulmayı bekleyen diğer ihtimallerdir. Kısacası, her şeyin “verili” olduğu doğal yaklaşımın aksine, okumaya dair fenomenolojik tavır, bir okuma eyleminde alışılmadık olan her tür saikin daha önce bize kapalı da olsa bir şekilde aşına olduğumuz bir ufukta yer aldığını açığa çıkarır (Husserl, 2014, s. 14-15, 42-43, 85-90, 125-127). Bu düşünsel hamleyle okuma eylemi, metnin de içinde yer aldığı dünyayı (yani anlamı —meaning) kaybetmez; aksine dünya (ya da daha geniş haliyle algı ve anlam —sense) okuma eylemine müdahil uzak ve yakın ihtimallerle yeniden inşa edilmiş olur (s. 245-248).

O halde okuma eylemini tabi tuttuğumuz bu analizin neticelerinden biri şudur: Okuma eylemini okurun zihninin metnin üzerinde taşıdığı manaları “kavrama” olarak açıklayan, bunu yazarın dünyasına bir nüfuz ediş eylemi gibi kabul eden doğal yaklaşımın gözden kaçırdığı iki şey vardır: (1) Metni algılayan, yazıları gören, dokunan, hisseden beden ile (2) metnin anlaşılır kılmasından önce algılanabilirliğini veren metnin maddeselliği, yani metni okuduğum gereçten kullanılan yazı tipine, satır aralıklarından dijital ekranın dokunmaya duyarlı olmasına kadar metnin “şeyliği.” Zira okuma eylemi, aslında bu ikisi, yani okuyan bir beden ile okunan bir şey arasında geçerken, eylemin kendisi de ilişkisel (relational) bir hüviyet kazanır. Bir başka ifadeyle, okuma eylemi, öncelikle, zamansal ve mekansal olarak konumlanan (aktif) algılayan bedenin, yine zamansal ve mekansal olarak konumlanan (pasif) algılanan metne yönelmesi, metinle iştigal etmesinden ibarettir. Beden ve metin birlikte konumlanır (com-position) ve anlamın ortaya çıkması için bir forum oluşturur. Bu doğrultuda, her bir ayrı okuma tecrübesi, ayrı

bir kompozisyon, ayrı bir karşılaşma, ayrı bir oturma anlamına gelir ki bu yüzden aynı metni her okuduğumuzda sanki daha önce hiç okumamış gibi metinle ilk kez “karşılaştığımızı” düşünürüz.

Okumak, o halde, her şeyden önce, metinle bileşimsel bir iş-tigaldir (compositional engagement). Yani okuma eyleminde, algılanabilir metne bedensel bir yönelim söz konusudur: Metin dokunulabildiği kadar göze de hitap edebilmektedir. Ya da sesli kitabı dinlediğimiz kadar kendimiz okurken çok da anlam veremediğimiz bir iç sese de şahit oluruz. Hele ki metinle gerçekleşen bu bedensel yakınlaşma, şiir türünde daha açıktır: Dizeleri çevreleyen sayfadaki büyük boşluklar, metne daha gövdesel bir bütünlük sağlar örneğin. Ya da çarpıcı bir dize, defalarca yankısını bulur içerde. Bir daha ve bir daha tekrarlanır, yüksek sesle okunur, bir başkasına dillendirilir. Kim bilir daha kaç defa algılanacaktır şu dize okur tarafından, kaç defa karşımıza çıkacak, kaç defa daha kulağımızda yankılanacaktır:

“Karanlık sözler yazıyorum hayatım hakkında” (Özel, 2007, s. 160).

Metinle bedensel iş-tigalimizde ellerimizi kullanarak sayfayı çeviririz. Örneğin (basılı bir kitapta olduğu gibi dijital kitaplar da için de benzer bir durum vardır), gövdemizi metne doğru konumlarız, gözlerimiz okuduğumuz satırlar arasında gezer durur ve vücudumuzun çeşitli bölgelerindeki kaslar sürekli sıkışır, gerginleşir ve gevşer. O halde metinle bedensel irtibatımız, okumaya dair olağan tutumumuzda farz edildiğinin aksine, sadece gözlerle sınırlı değildir. Tüm beden metni okumak için konumlanmış, metne yönelmiştir. Okuma eylemi esnasında beden bir bütün olarak okumaktadır.

Dikkat edilecektir ki bir metni okumak ve aynı metni algılamak arasında yapılan doğal ayrıma karşı çıkmaktayız; zira bir metni okumak ile metni algılamak, yani metni görmek, takip etmek, temas etmek, hissetmek metnin anlaşılması söz konusu olduğunda birbirinden ayrılmaz. Bir diğer ifadeyle, algılayan beden metni okuyan bedenle aynı bedendir.

Bu noktayı biraz daha açacak olursak: Okuma eyleminde, bir yandan, elimde/önümde mevcut olan metin okumam ve yazılanı anlamam için hermenötik bir işlev görür. Okurken metnin anlamı

ortaya çıkar, zira metin okur tarafından anlaşılabilir bir mevzuaya (Sache) sahiptir. Burada okura düşen görev metni motive eden temel saikin ayırdına varmak (differentiate), esas konunun ne olduğunu çözmektir.

Ve rüzgâr buruşturuyor polis raporlarını
kadınlar fazlasıyla günaha giriyorlar
bazı solgun gömleklerin çözükle düğmelerinden
çelik tırpan gibi silkiniyor çocuklar
denizin satırları arasında (s. 160)

Okuduğumuz; bir şiir, bir öykü, bir oyun metni ya da bir roman veyahut da akademik bir metin de olsa, okur, metni metin yapan şeye, yani metnin etrafında döndüğü mevzuaya, soruna, yani soruya ulaşma gayreti içindedir. Okumak, o halde, metnin okura ne söylemek istediğini anlama, metnin, cevabı olduğu esas soruyu bulma sürecinden ibarettir. Okuma eylemindeki metin, yani okunan şey (Ding) ise —burada şiir diyelim, anlama olayının gerçekleştiği, metnin, anlamını yorumlayan, tefsir eden, tercüme eden okura kendisini ifşa ettiği şeydir (Sache).

Öte yandan, metni algılaması bakımından, yazılı olana dair beden tepkisi de anlamlı bir fiildir. Masamda oturup önümde duran İsmet Özel'in *Erbain*'inden bir şiir okumak istediğimde, elimin kitaba doğru gitmesi, gövdem düzelterek oturduğum koltuğa yerleşmesi ya da bacak kaslarımın kasılması birbirini gerektirir. Kitabı tutup kaldığım yerden okumak gibi kesin bir isteğe sahibimdir bu sırada. Açıp "Kanla Kirlenmiş Evrak" ı okuyacağımı ve bedenimin farklı vazifelere sahip çeşitli yerleri aynı anda harekete geçer: Arkaya yaslanıyorsam kolumu biraz daha uzatır ya da öne doğru çekebilirim kendimi; ayağa kalkıp da okuyabilirim elbette; gözlerim tarar, kulaklarım çevrilen sayfaların çıkardığı sesi algılar. Tüm bu hareket ve hareketlenmeler yalnızca tek bir ortak şeye delalet eder: Önümde duran metni "ele almak."

Umuyoruz ki algılayan beden metni okuyan bedenle aynı beden olduğuna dair aksiyomu izah edebilmişizdir. Hakikaten de, okuma eylemine böyle bir yaklaşımla ortaya çıkacaktır ki, benim algılamam için mevcut halde olan metin, tarafımdan öncelikle oku-

nabilecek bir şey olarak anlaşılmaktadır: Okumak, ancak ve ancak bir metni okunabilecek bir şey olarak algılamakla mümkündür. Böylelikle okumak istediğimizde, elimiz kitaba (ya da metni okuyacağımız başka bir platforma, e-kitap okutucuya örneğin) gider ve onu kavrarız, parmaklarımız hiç düşünmeden sayfaları çevirir (belki de dokunmatik ekran kalemiyle yaparız bunu), gözlerimiz başlamanın doğru olduğu yeri tarar (“en baştan oku” düğmesine basılmış bir sesli okutucu gibi değil; kaldığımız yeri ya da okumak istediğimiz yeri ararız), kulağımız etraftan gelen seslere karışan yaprakların hışırtısını seçer. Öyle görünmektedir ki, bedenimiz nerede duracağını ve bir kitabı nasıl kullanacağını bilmektedir; hatta diyebiliriz ki, beden bir şey okuyacağımızı anlamaktadır. Bu şu anlama gelir: Algılayan bedenin görevi, metnin okunacak bir şey olduğunun ayırdına varmaktır (differentiate). Dolayısıyla, okuma eyleminde, algılanan metnin (Ding, Gegenstand) anlamı (sense) ile okunan metnin (Sache) anlamı (meaning, signification) ayrılmayacak şekilde bir araya gelir; zira algılayan beden okuyan beden ile aynı bedendir.

Bedenin metni “okunabilir” bir şey olarak algılaması, metnin ilk bedensel irtibatımızın yazılı olan şeyi “görmesi” olarak düşünülebilir. Okumak, bu doğrultuda, görmeyle, görme organı ve duyusuyla, görsel temasla ilişkilendirilir daha çok. Halbuki, okuma eylemi esnasında bedenimizin diğer bölümleri de hayli etkindir. Hatta okuma, bedensel algıların çoğalmasıyla daha anlamlı hale gelecektir. Bunun için okuduğumuz bir metnin çarpıcı bir noktasını tekrarlar dururuz; yüksek sesle yineler, başkasına okur, kulaklarımızı da açarız metnin ne söylemek istediğine.

Gece arsızca kükrüyor paslı beyninde şehrin
küfre yaklaştıkça inancım artıyor (s. 160)

Müzik sesiyle, kalabalığın, etrafta konuşan insanların, ağaç hışırtıları ve rüzgarın sesiyle, hatta sessizliğin sesiyle okumak, metnin bedensel ilişkimize dahil unsurlardır. Okumak için arzu edilen bir kahve kokusu, yeni açan çiçeklerin, çimenlerin kokusu gibi etrafı saran gazlar, dumanlar, parfümler de bu eylemin içerisinde. Zira okurken kulağımız kapanmamakta, burnumuz tıkanmamaktadır.

Okurken, etrafta konumlanmışlığımızla okumaktayızdır (Heidegger, 1962, s. 78-90). Bu haliyle bütün beden metne yönelmiş, metni okumaktadır. Hatta diyebiliriz ki, okuma eyleminin organı tüm bedendir, dolayısıyla tüm bedensel algılar okumaya dahildir.

Fakat bir diğer yandan ise dokunma, diğer duylardan ayrı bir yer edinir. Bunun sebebi sadece metne temas ediyor oluşumuz değildir; bundan da öte, dokunma duyusu, tüm duyların altyapısını oluşturacak, bütüncül bir karakteristiğe sahiptir. *Ruh Üzerine*'nin son satırlarında Aristoteles (2018), diğer duylar arasında dokunmanın ayrıcalıklı statüsünden bahseder: Diğer tüm duylar daha iyi bir şekilde yaşamak içindir, dokunma ise var olmak için (s. 19-20). Bu haliyle dokunma, diğer tüm duyları ontolojik olarak önceler; zira yaşamak, temas etmek ve temas edilmekten ibarettir. Ayaklarımız sürekli yerle temas halindedir, gövdemiz giydiğimiz kıyafete, elimiz elimize, alt dudağımız üst dudağa (aynı anda tam tersi de mümkün) değmektedir. Algılayalım (perception) ya da bir hastalık sonucu hiç algılamayalım, temas olmadan bu dünyada var olmamız, yaşamamız söz konusu değildir. Kısacası dokunmak, Aristoteles'in de tabiriyle, hayattır. Dolayısıyla dokunma, hem metni hem de dünyayı algılamak/anlamak (sense/meaning) için en temel (elementary) duydur.

Dokunma duyusunun bu doğal önceliği, aracısının tenimizden başka bir şey olmayışıyla da alakalıdır. Daima bir aracı sayesinde duyu organımız dünyadaki şeyleri duyumlarken, dokunma söz konusu olduğunda bu aracı, Aristoteles'in de *Ruh Üzerine*'de öne sürdüğü gibi, bizi kuşatan tenin (flesh), yani bedenin ta kendisidir (2018, s. 25-26). Tenimiz, bir taraftan bizi kuşatırken (enfolding) diğer bir taraftan da bizi dünyaya açar (unfolding). Kısacası ten, dünyanın tenine bizi dahil eden bir eşiktir. O halde, tenle sarılı olan vücudun Hermes'in işlevini yerine getirdiğini iddia etmek yanlış olmayacaktır: Mesaj taşıma, mesajı hemen iletme, iletişim, nakletme ve tercüme. Benden dünyaya, dünyadan bana; varoluşsal bütünlüğü içerisinde beden, ruh ile dünyanın bulunduğu bir eşığe, dünyada yaşayan (In-der-Welt-sein) bir aracıya dönüşür (Merleau-Ponty, 2014, s. 146). Fakat dikkat edilmelidir ki, eşik olmaksızın, aracı olmaksızın, dünya ile temasta olamayız. Bir diğer ifadeyle eşik, duyumsamanın, algılamının, iletişimin, yorum ve de anlamın teminatıdır.

Makalenin başında okumayı okurun metinle karşılaşması olarak tanımlamıştık. Yukarıdaki analizlerimizden hareketle okuma eylemini yeniden tanımlayabiliriz artık: Okumak, ruh ile dünya arasında bir eşik olarak bedenün yine dünya ile anlam arasında bir eşik olarak metnin karşılaşması, bu iki eşğin birbirine temas etmesidir. Okuma eylemini mümkün kılan bu materyal temas, bir eşikten diğer bir eşığe, hatta tabiri caizse, uç uca gerçekleşen bir temastır. Dahası, bu karşılaşmada, okurun metnin de içinde bulunduğu ortama göre bedensel konumlanmışlığı ve dolayısıyla da metne teması önceden varsayılmış olur. Metinle karşılaşmasında okur, fiziksel teması da önceleyen ontolojik bir ilişkiyle metne dokunur (touching) ve kaçınılmaz bir sonuç olarak da, her dokunmada olduğu gibi, metin de ona temas eder (touched). Anlam da işte bu uç uca gerçekleşen tensel ilişkide, bu hassas ve kırılğan temasta ortaya çıkar. Bu yüzden metni bütünüyle “kavramaktan” değil metne dokunmaktan, metnin anlamına temas edebilmekten, ufukların kaynaşmasından değil anlamın tüketilemezliğinden bahsedebiliriz ancak.

Karanlık sözler yazıyorum hayatım hakkında
öyle yoruldum ki yoruldum dünyayı tanımaktan
saçlarım çok yoruldu gençlik uykularımda
acılar çekebilecek yaşa geldiğim zaman
acıyla uğraşacak yerlerimi yokettim. (Özel, 2007, s. 160)

Beden, dünya ile aramdaki eşik; dünyada olmak, bir dünyaya (anlama) sahip olmak için yegane vasıtaadır. “Beden,” der Merleau-Ponty (2014) *Algının Fenomenolojisi*’nde, “dünyada olmanın aracıdır, dahası yaşayan bir varlık için bir bedene sahip olmak muayyen bir çevreyle birleşmek, belli tasarımlarla kaynaşmak ve orada daima faaliyette bulunmak anlamına gelir” (s. 84). Bu haliyle beden, çevrem (dünyam) ve benim aramda bir anlam (sense & signification) taşıyıcısı, dünyanın tercümesini ruhuma, ruhumun tercümesini de dünyaya aktaran bir elçidir. O halde, okuma eyleminde okur, metnin de içinde yer aldığı dünyasında (çevrede), metnin tenine temas eder ve metnin kendisine ne demek istediğini nakletmeye, yani anlamaya gayret gösterir. Anlama sayesinde okur, metnin dilinden konuşma, canlı bir örneği olma imkanına kavuşur. En nihayetinde okur, tereddüt ve yanlış anlamadan dolayı gerilimli ancak bir o kadar da

başkasını anlamaya duyulan arzu ve istekten ötürü de tutkulu temas sayesinde metnin yaşayan bir elçisi haline gelir. Çünkü biz, bedensel bütünlüğümüzle birlikte temasın kendisiyiz. Jean-Luc Nancy'nin (2015) dediği gibi, "Benim tüm varlığım temastır. Bütün varlığım dokunur/bütün varlığıma dokunulur" (s. 88). Beden benim ya da ben bedenimim. Ben, yani okur, dünyanın yorumcusu, metnin yaşayan elçisiyim. Dokunuyor ve dokunuluyorum çünkü varım. Dahası, dokunan ve dokunulan bedenim sayesinde varım ve okuyorum.

Ve şimdi birçok sayfasını atlayarak bitirdiğim kitabın başından başlayabilirim. (Özel, 2007, s. 160)

Okuma tecrübesinin okurun zihni ve metnin anlamı arasında gerçekleştiğini düşünmek okuma eylemine dair naif tutumumuzun bir sonucudur. Buna göre zihin, metnin anlamını kavrar ya da anlayamaz ve kaçıır. Bu makalede, okuma ve okuduğunu anlamanın bu olağan tavır içerisinde değerlendirilmesinin, okuma eyleminin iki önemli unsurunu gözden kaçırdığı üzerinde durdum: (1) Metni algılayan, gören, metne temas eden beden ile (2) temas edilebilir haliyle metnin maddeselliği. Halbuki okuma tecrübesi bu ikisi arasında geçer ve beden ile metin, oluşturdukları kompozisyonda anlamın ifşa olduğu bir forum inşa eder.

Peki metinle kurulagelen bu "bedensel ilişki" benim metni anlamamda ne gibi bir rol oynar? Burada bu zor ve çetrefilli soruya topyekûn bir cevap vermeye yeltenmektense okuma pratiğinde beden sorusunu bir problematik haline getirmeye çalıştık ve mevzubahis soruyu ilintili başka meselelerle birlikte ortaya koyduk. Metinle bedensel ilişki sorunsalına bir giriş mahiyetinde kaleme alınan bu deneme, henüz yeni bir girişim olan "bedensel hermenötik" (carnal hermeneutics) alanına dahil olmaktadır.² Bu yeni felsefi teşebbüste,

² Bilhassa Richard Kearney ve çevresinin beden sorusuna yeni bir hermenötik hüviyet kazandırdığı çalışmalar, Kearney ve Brian Treanor editörlüğünde yayımlanan *Carnal Hermeneutics* derlemesiyle bu girişimin ilk büyük sıçramasını gerçekleştirdi. Bedensel hermenötik, bu haliyle, fenomenolojik, ontolojik, estetik, politik, etik ve teolojik pek çok konu, soru ve içeriğe sahip geniş ve genişlemekte olan bir alandır.

hermenötiğin yüzü maddi gerçekliğe yeniden çevrilmekte, hermenötiğin vazifesi bizim yorumsamacı haletiruhiyemizin cismani ve bedensel karakterine doğru genişletilmektedir. Bedensel hermenötik, 20. yüzyıl düşüncesinde bir hayli revaçta olan dile dönüş hareketinin (the linguistic turn) aynı zamanda tenden uzaklaşma, hem beden hem de dünyanın teninden yüz çevirme hareketi olduğu iddiasındadır. Halbuki, beden ve dünya aynı (cismani) tenin iki ayrı parçasıdır. Bu haliyle beden, bana ait olduğu kadar dünyaya da aittir.

Beden ve dünya arasındaki bu yakın ilişkiden (intimacy) hareketle, bedensel hermenötiğin eleştiri ve sonuçlarını kullanarak, metnin anlaşılmasında, metni okuyan bedenin rolünü sorgulamaya ve anlamaya çalışmaktayız. Böylece yüzümüz, burada belli başlı hatlarını çizmeye çalıştığımız okumanın bedensel hermenötiğiyle yeniden yapılandırılmış olan metin meselesine “bir kez daha” dönmüş olur.

KAYNAKÇA

- Aristoteles. (2018). *Ruh Üzerine*. Y. Gurur Sev (Çev.). İstanbul: Pinhan.
- Heidegger, M. (1962). *Being and Time*. John Macquarrie & Edward Robinson (Çev.). New York: Harper & Row.
- Husserl, E. (2014). *Ideas for a Pure Phenomenology and Phenomenological Philosophy, First Book: General Introduction to Pure Phenomenology*. Daniel O. Dahlstrom (Çev.). Indianapolis: Hackett.
- Merleau-Ponty, M. (2014). *Phenomenology of Perception*. Donald A. Landes (Çev.). London: Routledge.
- Nancy, J-L. (2015). Rethinking Corpus. Richard Kearney ve Brian Treanor (Ed.), *Carnal Hermeneutics* (s. 77-91). New York: Fordham University.
- Natanson, M. (1973). *Edmund Husserl: Philosopher of Infinite Tasks*. Evanston: Northwestern University.
- Özel, İ. (2007). *Erbain: Kırk Yılın Şiirleri*. İstanbul: Şûle.